

har set. Han nøjes ikke med at pege på de økonomiske omkostninger og eksempler på ødselhed på rejserne, dødsfaldene i det fremmede og karrierespillet for de adelige studerende. Han fremhæver også værdien af kulturkontakterne, udvidelsen af horisonten, højnelsen af dannelsesniveaet og den øgede duelighed som baggrund for en social mobilitet, der vel var størst uden for adelsstanden, men også indvirkede på adelsstandens indre struktur. Højnelsen af uddannelsen ser han også som en medvirkende faktor i borgerstandens voksende selvbevidsthed i årtierne forud for enevældens indførelse i 1660. Det kan blive interessant at se, hvad Vello Helks bebudede fortsættelse for perioden efter 1660 vil vise, for en tid, hvor tallet af dansk-norske studerende ved europæiske universiteter var væsentlig mindre.

I en indledning (s. 102-18) til matriklen redegør Vello Helk for kildematerialet og for problemer i forbindelse med identifikation af personer, med ofte ensformige navne i latiniseret form, efternavnene eventuelt i græsk form, og skiftende kombinationer af fornavn + patronym/tilnavn/hjemsted. Tilhørende fortegnelser over matrikler, stambøger, dagbøger og rejseberetninger og testimonier (henholdsvis s. 120-24, 125-34, 135 og 134) gør bogen til et nyttigt hjælpemiddel for enhver, der beskæftiger sig med lærdomshistorie, kulturhistorie, socialhistorie. Vello Helks ønske, at matriklen vil inspirere andre til undersøgelser af problemer, som han selv blot har kunnet berøre (s. 79), kan ikke undgå at gå i opfyldelse.

Ole Degn

Vonsild-Dalby tillysningsbog 1673-1683. Udgivet af Hans H. Worsøe. (Landbohistorisk Selskab, 1987). XVI+178 s.

Vi befinder os i hertugdømmet Slesvig,

i den kongelige del, kongen hedder Christian V, og tiden er urolig med et spændt forhold mellem Christian V og den gottorpske hertug Christian Albrecht og med krig mellem Danmark og Sverige.

I tillysningsbogen er optegnet de meddelelser, præsten Johannes Rude oplæste fra sine prædikestole. Udgiveren inddeler meddelelserne i fire hovedgrupper: 1. kalenderoplysninger for eksempel om månens faser, dagens længde, helgenes dage, alt af hensyn til bøndernes såning, høst og pløjning; 2. meddelelser af kirkelig karakter, herunder skoleforhold; 3. officielle bekendtgørelser og 4. interne sognemeddelelser af verdslig karakter – en meget omfattende og forskelligartet gruppe. Her spiller for eksempel spørgsmålet om gærdernes vedligeholdelse en stor rolle, men det, der giver dybest indblik i hverdagen, er de mange efterlysninger af alt muligt, stort og småt imellem hinanden, dog hyppigst stjålne husdyr.

Udgiveren har gjort det lettere at anvende tillysningsbogen ved et sagregister, der er bygget op over de fire hovedgrupper, samt ved noter og henvisninger.

Tove Elklit

Danmarks Kirker. Projekterede kirker i København 1600-1750. København by. Hefte 33. 124 s. Ill. Kr. 94.50.

Heftet afslutter beskrivelsen af hovedstadens kirker, der begyndte 1945. Det er som hele bindet redigeret af Birgitte Bøggild Johannsen, der selv har skrevet om kirken, der skulle indgå i et slot, den nye enevælde ønskede at bygge, men ikke formåede at rejse. Andre bidrag er skrevet af Poul Grønder-Hansen og Ulla Kjær. Meget vides ikke om disse kirker, kun er op-